

נגב הולך לאיבוד

כתבה: איריס האן

תקופת האביב מהווה הזדמנות מצוינת לפקוד את מרחביו של הנגב, ליהנות מנופו הייחודי ומאתרי הפריחה הייחודיים המצויים בו. זהו זמן מתאים לשאת עיניים אל עתיד פיתוח התיירות בנגב, ולשאול עצמנו האם גם בשנים הבאות, כשנבקש לחזור לאותם מרחבים, הם עדיין יהיו שם כפי שזכרנו אותם, או שמא ייהפכו למתחם תיירותי חדיש, או לשטח מגודר מפני הציבור לטובת נחלתם של בודדים.

הנגב הוא האזור היחיד בארץ בו נותרו עדיין מרחבים גדולים יחסית הנדרשים לאדם ולטבע, פיסות קטנות של "ארץ בראשית" ("Wilderness") אשר בארצות אחרות משתרעות על פני שטחים גדולים בהרבה משטחה של מדינת ישראל כולה. למרחבים אלו, מעבר לחשיבותם האקולוגית העצומה, יש חשיבות עליונה בהיותם מפלט לאדם בארץ צפופה כמו ישראל.

אין מקום למדיניות תכנון מתירנית ומשולחת רסן

מקובל לטעון כי הנגב "ריק", כי מרובים בו המרחבים, וכי יש בו די מקום לאפשר הקצאת קרקע נדיבה למטרות שונות, ובסטנדרטים שונים ונדיבים יותר מהמקובל בחלקי הארץ האחרים. אך עם המגמה של התקדמות הפיתוח דרומה, עתיד הנגב, בעתיד הלא רחוק, ובייחוד בחלקיו הצפוניים, להיות צפוף לא פחות מהצפיפות המאפיינת חבלי ארץ אחרים (שעד לזמן הלא רחוק היו גם הם "ריקים"). אנו סבורים כי גם בנגב, כמו בכל מקום אחר, אין מקום למדיניות תכנון מתירנית ומשולחת רסן. בראייה ארוכת טווח יש לנהוג בחסכנות גם בתכנון הקרקעות בדרום הארץ.

מרחביו המצטמצמים של הנגב נתפסים כבר כיום בקצב גובר ע"י מספר גורמים לשימושים רבים: שטחי אימונים של צה"ל, מבנים ומתקנים צבאיים (קיימים ומתוכננים), אתרי כרייה וחציבה, מלונאות עתירת שטח, הרחבת שטחי חקלאיים חוות לולים ורפתות, התיישבות נרחבת ובלתי מתוכננת של הפזורה הבדואית, ובעת האחרונה גם יישובים חדשים והתיישבות הבודדים.

"תיירות מדברית"

בין מכלול התכניות, בולטות לאחרונה יוזמות תיירותיות שונות. הפרויקט המגלומני "לב הנגב" שברכס חלוקים, שהציע "להפריח את השממה" על ידי הקמת אגם גדול, מוקף אלפי חדרי מלון ואטרקציות למיניהן, נגנו למרבה השמחה, אך פרויקטים אחרים בדמותו צצו מאז.

תכנית "שפת המדבר" לפיתוח אזור המצוי בקרבת מצפה רמון, למשל, היא תכנית המשתרעת על שטח כפול משטחה הנוכחי של העיר, ומציעה שלל אטרקציות תיירותיות מפוזרות בערוצי הנחלים, כשכלל מיזם מיועדת דרך גישה, ותשתיות נלוות כמו חשמל, ביוב, מים ועוד. חלק ממיזמים אלו, אגב, פועלים כיום בתחומי העיר הקיימת והתכנית, אם תאושר, תוציא אותם מן העיר אל השטח הפתוח. מתוך מכלול המרכיבים של תכנית המתאר הכוללת לירוחם, מקודמת דווקא היוזמה המרוחקת ביותר מן העיר הקיימת - הקמת מתחמי חוות בודדים בשטחים הפתוחים העוטפים את העיר. פרויקט "הגבעות המזרחיות" בערד מבוסס על רעיון דומה, של פיתוח מתחמים מבודדים בשטחים הפתוחים סביב העיר. אלה הן מספר מצומצם של דוגמאות ליוזמות פיתוח שהמשותף להן הוא הרצון לנצל את מרחבי השטח הפתוח וליצור "תיירות מדברית". לאמיתו של דבר, יוזמות פיתוח אלה מהוות אנטיזה למדבר ולפגיעה אנושה בו.

האם על הנגב להפוך לארץ רפאים?

האם על הנגב להפוך ל"שמורת טבע", לארץ רפאים שנועדה למטיילים ולנופשים הרפתקנים בלבד, שהאינטרס של התושבים המקומיים נסוג מפניהם? כלל וכלל לא. בנגב קיימים יישובים רבים שבתחומם ניתן לקלוט תוספת אוכלוסייה משמעותית, ושטחים אחרים שניתן ליעדם למטרות פיתוח נוספות כמו לתעסוקה ולתיירות, ובסטנדרטים המתקדמים ביותר. יוזמות כאלה אכן קורמות לאחרונה עור וגידים בחלק מהיישובים הקיימים. כך, ניתן לחזק את היישובים הקיימים, ובה בעת לשמור על השטח הפתוח, חסר התחליף.

כוח המשיכה העיקרי של הנגב הוא מרחביו הגדולים, האפשרות "ללכת בו לאיבוד" ולו במעט, הנוף הנגלה למלוא העין כמות שהוא, ללא מבנים, תשתיות, ואנטנות הגודשים את הנוף בכל שאר חלקי הארץ. פגיעה במשאבי טבע אלו פירושה גם כריתת הענף עליו נשענת התיירות המדברית, כמו גם פגיעה בפרנסתם של תושבי האזור שענף התיירות מספק להם מקורות הכנסה הולכים וגדלים.

בצפון הארץ ובמרכזה קודמו תהליכי פיתוח רבים על ידי התפיסה של "נלבישך שלמת בטון ומלט" ועל ידי הרצון לכבוש את השממה ולהפוך את הארץ מישימון לארץ נושבת. עלינו ללמוד מלקחי העבר, ולאמץ בנגב דגם פיתוח שיגן על חירותם של הדורות הבאים ויאפשר לאלה ליהנות מהמרחבים העומדים לשרותינו אנו כיום.